

forbud mod performativ selvmodsigelse nu også kan bære den enorme forklaringskraft, som det tillægges. Såvel i sin anvendelse til ”immanent kritik” som i sin omvendning i det performative argument for positiv selvreference, tjener det til at imødegå konkurrerende positioner, der bygger på radikalt anderledes premisser. Med sit elegante greb kværner dette forbudsprincip de andre positioner ned på en måde, der giver mig ubehagelige associationer til en klassisk freudiansk måde at imødegå enhver kritik på ved at reducere den til udtryk for psykisk fortrængning. Accepten af dette princip er nemlig betinget af, at man overtager en omfattende sprogfilosofisk teori på betingelser, der ikke i sig selv synes at levne megen plads til kommunikativ handling.

En del af forklaringen på Habermas’ eklekticisme er utvivlsomt, at idéen om kommunikativ handling kræver principiel åbenhed over for konkurrerende positioner, men i positionernes indbyrdes kamp stiller også diskursetikeren ultimative betingelser for dialogens form, før den er begyndt. Ja, det kan da godt være, at man laver performative selvmodsigelser, men det kan også godt være, at man siger noget væsentligt, mens man gør det, som man ikke ellers kunne have sagt.

Bogens styrke består altså ikke i at afklare forholdet mellem Habermas’ diskursetik og andre moderne positioner. *Diskursetik og den positive selvreference* vil bekræfte modstandernes afsmag lige så grundigt, som den vil styrke tilhængernes begejstring. Derfor inspire-

rer den næppe til fornyet dialog med de konkurrerende positioner. Anders Bordum har rigeligt at gøre med at underbygge diskursetikkens overlegne forklaringskraft, og det gør han til gengæld også med stor styrke og et suverænt overblik. Det er der kommet en bog ud af, som kan få status af en grønspættebog for diskursetikere i de næste par generationer eller mere af Habermas-inspirerede studerende og forskere, der konstruktivt vil omsætte diskursetikken i et empirisk forskningsprogram. I sidste ende er det her diskursetikken skal stå sin prøve i konkurrence med det mylder af diskursive analysestrategier, der dukker op i disse år.

Henrik Borup Nielsen

Athenes kammer – om videnskabernes enhed

Jan Faye, *Athenes kammer. En filosofisk indføring i videnskabernes enhed*, Høst & Søn, København 2000, 219 sider, 248 kr.

Under hellenismens gavmilde kulturpolitik tilflød store summer videnskaberne. De blomstrede og forgrenede sig. Denne forgrening affødte spørgsmålet, om der overhovedet var en sammenhæng mellem de forskellige videnskabelige praksisser, og dette spørgsmål har vel - med større eller mindre vægt - trængt sig på siden. Det har i hvert fald trængt sig på hos dr. phil. Jan Faye, lektor i filosofi på Københavns Universitet, for han har skrevet en indføring i videnskabernes enhed,

hvis hensigt er at åbne en fornyet debat om forholdet mellem videnskaberne.

Man har i nyere tid forsøgt at realisere tanken om en enhedsvidenskab med udgangspunkt i, at der findes fælles træk ved de genstande, som videnskaben beskæftiger sig med. Forsøgene findes i flere udgaver – emergentisme, holisme, reduktionisme. Positivistene er et eksempel på den sidste udgave. De krævede af sikker videnskabelig erkendelse, at alle hypoteser kunne reduceres til udsagn om sanserkendelse. Forsøgene har ikke været succesfulde, og de har en tendens til at støde de interesser, der knytter sig til studiet af mennesket og dets udfoldelser. Humanvidenskaberne har derfor ofte forsøgt at begrunde sig teoretisk ved netop at pege på deres egenart, på skellet mellem de forskellige former for videnskab.

Johann Gustav Droysen skelnede mellem den naturvidenskabelige, universelle forklaring og den humanvidenskabelige, individuelle fortolkning. Senere begrundede Jürgen Habermas opdelingen mellem natur-, samfunds- og humanvidenskaber ved at pege på, at de var styret af hver deres erkendelsesinteresse. Forsøgene på at sætte skel har været mere sejlivede end forsøgene på at samle, men ifølge Faye beror de på den samme myte, som det er vigtigt at mane i jorden. Myten består i, at man har afvist - eller påvist - enheden ved at henvise til videnskabernes genstandsområder. Hvad det kommer an på, er at påvise enheden i metoderne. Metoderne giver formen på den videnskabelige praksis, forklaringerne leverer indholdet.

Metodologien ligger implicit i den måde, videnskaberne ræsonnerer på, så først når filosofien skal beskrive den videnskabelige praksis, kan disse forskrifter trækkes frem i lyset, for filosofi er netop ikke videnskab. Fayes synspunkt er, at enhver videnskabelig undersøgelse sker på grundlag af et sæt fælles metoder. Gennem en række diskussioner af kendsgerninger, metoder, love og regler, teorier og modeller, realisme og antirealisme afklarer Faye dette synspunkt. Han fremstiller et væld af teoripositioner, som berettiger betegnelsen 'indføring'. Emnet er dog kompliceret, og bogen er sine steder ganske vanskelig, men Faye har krydret den med en mængde pædagogiske eksempler. Undervejs rammer han en pæl igennem en del forestillinger om, hvad videnskabelige forklaringer er, og han påviser i hvor høj grad naturvidenskaben fortolker, og humanvidenskaberne forklarer. Det, de forklarer og fortolker, er kendsgerninger, og Faye holder stædigt fast ved, at der – på trods af en vis opreklameret 'teoriladethed' - findes objektive kendsgerninger. Naturvidenskaben beskæftiger sig med naturlige kendsgerninger, som den forklarer kausalt, samfundsvidenskaben forklarer menneskelige forhold intentionelt, og humanvidenskaberne forklarer de nominelle kendsgerninger interpretativt.

Videnskabelige teorier forsyner os med sprogregler og ordforråd, der sætter os i stand til at beskæftige os med et bestemt genstandsområde, som vi ønsker at erkende og forklare. Videnskabelige teorier kan altså hverken være sande eller falske. I videnska-

---

ben vil enhver forklaring ske med henvisning til en hypotese, og enhver hypotese vil være en fortolkning af kendgeringer. Hypoteser eller videnskabelige formodninger skal kunne begrundes, før vor tro på, at de er sande, kan siges at være berettiget. Ydermere skal begrundelsen være pålidelig, og dette skal sikre den videnskabelige metode.

Faye påviser, at hermeneutikken - en metode til at opnå forståelse af betydning - er et eksempel på de samme opdagelses- og begrundelsesformer som de statistiske og eksperimentelle metoder inden for naturvidenskaben. Samtidig møder man inden for naturvidenskaben den åbenhed i fortolkningen, som kendes fra hermeneutikken.

Enhver teoretisk forståelse bygger på idealiseringer og abstraktioner, og teorier er regler til beskrivelse af modeller, og modeller er systemer af abstrakte objekter. En videnskabelig fortolkning er altså ikke interessant, fordi den bygger på en teori, der er sand, men fordi den inddrager generelle begreber og er systematisk. Faye hårdere de bløde videnskaber, og derved rækker han faktisk ved en stor del af de fordomme, som humanvidenskaberne har om sig selv. Barrieren mellem de ideografiske og nomotetiske beskrivelser nedbrydes, og dannelse nævnes ikke med ét ord i bogen.

Fayes udgangspunkt er sansningen, der altid er intentionel, og som omfatter instrumentiel observation, men nogle tolkninger går langt ud over det, der kan afgøres med empiriske midler, fordi vore hypoteser er empirisk eller intentionelt underbe-

stemte. Da man ikke kan komme bag erfaringen, kan de ikke afgøres - her holder videnskaben op, og metafysikken begynder. Metafysik er ikke viden, men et forsøg på at finde mening i vor viden, som udspringer af tanken om, at alt i verden udgør en sammenhængende helhed med et fælles udspring i ét kosmos. Derfor kan Faye i forordet kalde denne videnskabsfilosofiske bog for et debatindlæg og en situationsrapport. Et halvt år efter, at bogen er udkommet, har det været småt med debatten, og situationen er, at undervisningsministeriet i et nyhedsbrev fra 15. januar 2001 har døbt det studium generale, som Faye må have haft i tankerne, da han skrev en indføring i videnskabernes enhed, til *fagets* videnskabsteori.

Kim Elstrøm